

Sygn. akt II CSK 610/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 listopada 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marian Kocon (przewodniczący)

SSN Bogumiła Ustjanicz (sprawozdawca)

SSN Karol Weitz

w sprawie z powództwa B. G., P. G. i K. J.
przeciwko P. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w P.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 8 listopada 2018 r.,
skargi kasacyjnej powodów
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 30 marca 2017 r., sygn. akt I ACa (...),

**uchyła zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania i
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powodowie w pozwie z dnia 10 lutego 2014 r. domagali się zasądzenia od pozwanej P. sp. z o.o. w P. na rzecz B. G. i P. G. kwoty 60.000 zł i na rzecz K. J. kwoty 30.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia następnego po doręczeniu

pozwanej pozwu tytułem odszkodowania związanego ze spadkiem wartości nieruchomości oraz kwoty 20 000 zł na rzecz powodów B. G. i P. G. i kwoty 10 000 zł na rzecz K. J. z ustawowym odsetkami od dnia następnego po doręczeniu pozwanej pozwu tytułem odszkodowania obejmującego koszty rewitalizacji akustycznej budynku.

W piśmie z dnia 22 marca 2016 r., doprecyzowanym pismem z dnia 11 kwietnia 2016 r., powodowie zmodyfikowali żądanie pozwu w ten sposób, że domagali się zasądzenia od pozwanej na rzecz B. G. i P. G. kwoty 40.516 zł i na rzecz K. J. kwoty 20.258 zł z ustawowymi odsetkami od dnia następnego po doręczeniu pozwanej pozwu tytułem odszkodowania związanego ze spadkiem wartości nieruchomości oraz kwoty 39 484 zł na rzecz B. G. i P. G. i kwoty 19 742 zł na rzecz K. J. z ustawowym odsetkami tytułem odszkodowania obejmującego koszty rewitalizacji akustycznej budynku.

Wyrokiem z dnia 25 lipca 2016 r. Sąd Okręgowy w P. umorzył postępowanie w zakresie żądania zasądzenia od pozwanej na rzecz powodów B. G. i P. G. kwoty 19.484 zł oraz kwoty 9 742 zł na rzecz powódki K. J. z ustawowymi odsetkami tytułem odszkodowania obejmującego obniżenie wartości nieruchomości, oddalił powództwo w pozostałej części i orzekł o kosztach procesu.

Podstawę faktyczną tego rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia:

Powodowie B. G., P. G. i K. J. są współwłaścicielami nieruchomości położonej w P., przy ul. S., stanowiącej działkę nr (...), dla której Sąd Rejonowy w P. prowadzi księgę wieczystą (...) - powodowie B. G. i P. G. na prawach wspólności majątkowej małżeńskiej w udziale wynoszącym 2/3, a powódka K. J. w udziale wynoszącym 1/3.

Lotnisko cywilne P. jest własnością pozwanej P. sp. z o.o. z siedzibą w P.

W dniu 30 stycznia 2012 r. Sejmik Województwa (...) podjął uchwałę nr (...) w sprawie utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania dla lotniska P. w P., która weszła w życie z dniem 28 lutego 2012 r. W utworzonym obszarze ograniczonego użytkowania wyodrębniono dwie strefy: zewnętrzną i wewnętrzną, wprowadzono wymagania techniczne dotyczące budynków położonych w strefie wewnętrznej w postaci obowiązku zapewnienia właściwego klimatu akustycznego w

budynkach z pomieszczeniami wymagającymi ochrony akustycznej przez wyposażenie ich w przegrody budowlane o odpowiedniej izolacyjności akustycznej. Zgodnie z załącznikami nr 6b i 7b do uchwały Sejmiku Województwa (...) nr (...), nieruchomość powodów znajduje się w strefie wewnętrznej obszaru ograniczonego użytkowania lotniska P. w P.. W dniu wejścia w życie uchwały Sejmiku Województwa (...) nr (...), nieruchomość ta była zabudowana budynkiem mieszkalnym jednorodzinnym w zabudowie bliźniaczej. Wartość nieruchomości uległa zmniejszeniu na skutek ograniczeń w zakresie korzystania, wprowadzonych powołaną uchwałą. Według stanu nieruchomości w dniu wprowadzenia obszaru ograniczonego użytkowania i cen obecnie stosowanych, wartość obniżyła się o 65.208 zł. Budynek usytuowany na nieruchomości powodów wymaga nakładów w wysokości 59 226,12 zł mających na celu zapewnienie właściwego klimatu akustycznego, co jest związane z wprowadzeniem obszaru ograniczonego użytkowania. Powodowie przed złożeniem pozwu nie wzywali pozwanej do zapłaty odszkodowań wynikających z wprowadzenia ograniczeń w korzystaniu z ich nieruchomości.

Sąd Okręgowy wskazał, że w toku procesu powodowie zmodyfikowali żądanie pozwu i choć modyfikacja ta została dokonana w ramach pierwotnie dochodzonej pozwem kwoty, to jednak stanowiła częściowe cofnięcie pozwu. W pismach z dnia 22 marca 2016 r. i 11 kwietnia 2016 r. powodowie cofnęli pozew w zakresie żądania zasądzenia od pozwanej na rzecz powodów B. G. i P. G. kwoty 19.484 zł oraz na rzecz K. J. kwoty 9742 zł z odsetkami ustawowymi tytułem odszkodowania za spadek wartości nieruchomości. Pozwany wyraził zgodę na częściowe cofnięcie pozwu, nie było podstaw by czynności te uznać za niedopuszczalne i Sąd Okręgowy umorzył postępowanie w tym zakresie.

Poddając merytorycznej ocenie żądanie pozwu w zakresie, w jakim było podtrzymywane, Sąd Okręgowy uznał, że powództwo podlegało oddaleniu, ze względu na uchybienie przez powodów terminowi do zgłoszenia roszczenia odszkodowawczego przewidzianego w art. 129 ust. 4 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (j.t. Dz. U. 2018 poz. 799, dalej jako: p.o.ś.), wynoszącemu dwa lata od wejścia w życie rozporządzenia lub aktu prawa miejscowego, powodującego ograniczenie sposobu korzystania z nieruchomości.

Przepis ten wprowadził termin zawity, niebędący terminem przedawnienia, którego upływ spowodował wygaśnięcie roszczeń. Sąd Okręgowy wskazał, że jeżeli nośnikiem oświadczenia skierowanego do obowiązanej jest pozew lub inne pismo procesowe, to dla dochowania terminu, o którym mowa w art. 129 ust. 4 p.o.ś., konieczne jest, aby przed jego upływem pozew lub to pismo zostały doręczone obowiązanej, powołał się na stanowisko zawarte w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 2 października 2015 r. (II CSK 720/14, niepubl.). Stwierdził, że powodowie dokonali zgłoszenia roszczenia dopiero w pozwie, który został złożony w sądzie w dniu 24 lutego 2014 r. i doręczony pozwanemu w dniu 28 kwietnia 2014 r. Skoro doręczenie pozwu pozwanemu nastąpiło już po upływie dwuletniego terminu zawitego, to należało uznać, że do wystąpienia z roszczeniem w rozumieniu art. 129 ust. 4 p.o.ś. doszło po upływie terminu zawitego określonego w tym przepisie. Przyjął, że dochodzone pozwem roszczenia wygasły i nie mogły być skutecznie dochodzone przed sądem.

Powodowie zaskarżyli wyrok Sądu Okręgowego w części, w której oddalono ich żądanie. Sąd Apelacyjny w (...) zaskarżonym wyrokiem oddalił apelację. Nie został uwzględniony podniesiony przez powodów zarzut naruszenia art 129 ust. 4 p.o.ś. poprzez jego błędną wykładnię. Uznał, że Sąd Okręgowy prawidłowo przyjął, iż wystąpienie z roszczeniem w rozumieniu art. 129 ust. 4 p.o.ś., to zgłoszenie roszczenia obowiązanemu celem jego zaspokojenia, przy czym oświadczenie to musi dotrzeć do obowiązanego przed upływem dwuletniego terminu zawitego w taki sposób, aby mógł zapoznać się z jego treścią (art. 61 k.c.). Zgodził się z wyrażonym w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 2 października 2015 r. (II CSK 720/14) poglądem, że w razie, gdy nośnikiem tego oświadczenia jest pozew lub inne pismo procesowe, dla dochowania terminu, o którym mowa w art. 129 ust. 4 p.o.ś. konieczne jest doręczenie pozwanemu pisma z żądaniem odszkodowania przed upływem terminu, nie wystarcza, że przed tym upływem powództwo zostanie wytoczone lub pismo zostanie wniesione do sądu. Wskazał, że powodowie dokonali zgłoszenia roszczenia dopiero pozwem inicjującą niniejszą sprawę. Decydująca dla dochowania terminu określonego w art. 129 ust. 4 p.o.ś. była zatem chwila doręczenia stronie pozwanej pozwu, tj. dzień 28 kwietnia 2014 r. Skoro uchwała Sejmiku Województwa (...) z dnia 30 stycznia 2012 r. weszła w życie w dniu 28

lutego 2012 r., to doręczenie pozwu pozwanemu nastąpiło już po upływie dwuletniego terminu zawitego. W konsekwencji za zasadne uznał stanowisko Sądu Okręgowego, że dochodzone pozwem roszczenia wygasły i nie mogły być skutecznie dochodzone przed sądem.

Sąd Apelacyjny nie znalazł także podstaw do uwzględnienia zarzutu naruszenia art. 5 k.c., ponieważ powodowie nie wykazali, że ich bezczynność była usprawiedliwiona wyjątkowymi okolicznościami. Chybione były również zarzuty naruszenia art. 2 i 45 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Powodowie w skardze kasacyjnej powołali podstawę przewidzianą w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. Zarzucili naruszenie art. 129 ust. 4 p.o.ś. przez błędne przyjęcie, że dochowanie dwuletniego zawitego terminu do wystąpienia z roszczeniami przewidzianymi w przepisie art. 129 ust. 1-3 p.o.ś. wymaga doręczenia zgłoszenia roszczenia osobie zobowiązanej przed upływem powyższego terminu, co odnosi się także do doręczenia takiej osobie przez sąd pozwu złożonego przed upływem dwuletniego terminu. Domagali się uchylenia zaskarżonego wyroku w całości oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w P. i uwzględnienia powództwa, ewentualnie uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w (...).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Trafnie skarżący zakwestionowali dokonaną przez Sąd Apelacyjny wykładnię art. 129 ust. 4 p.o.ś. Wskazana problematyka, w związku z rozbieżnością w orzecznictwie, była w ostatnim okresie przedmiotem dwóch uchwał Sądu Najwyższego, które można uznać za stanowisko porządkujące i stabilizujące dotychczasowe wypowiedzi. Sąd Najwyższy jednolicie przyjął w nich, że do zachowania dwuletniego terminu przewidzianego w art. 129 ust. 4 p.o.ś. wystarczające jest złożenie w sądzie wniosku o zawezwanie do próby ugodowej przed jego upływem. W uchwale z dnia 12 maja 2017 r. (III CZP 7/17, OSNC 2018, nr 2, poz. 13) przyjął, że wniesienie do sądu wniosku o zawezwanie do próby ugodowej, bez uprzedniego zgłoszenia roszczenia osobie obowiązanej do jego

zaspokojenia, prowadzi do zachowania dwuletniego terminu przewidzianego w art. 129 ust. 4 p.o.ś. również wtedy, gdy odpis wniosku został doręczony tej osobie po upływie tego terminu. Stanowisko to podzielił Sąd Najwyższy w kolejnej uchwale z dnia 15 września 2017 r. (III CZP 37/17, OSNC 2018, nr 7-8, poz. 68) stwierdzając, że do zachowania dwuletniego terminu przewidzianego w art. 129 ust. 4 p.o.ś. wystarczające jest złożenie przed jego upływem do sądu wniosku o zawiązanie do próby ugodowej.

W tych uchwałach Sąd Najwyższy potwierdził, odnosząc się do wcześniejszych wypowiedzi, że termin przewidziany w art. 129 ust. 4 p.o.ś jest terminem zawitym, a jego upływ powoduje wygaśnięcie roszczenia. Złożenie wniosku o zawiązanie do próby ugodowej w zakresie roszczenia odszkodowawczego poddał ocenie w aspekcie „wystąpienia z roszczeniem”, czyli okoliczności prowadzącej do zachowania terminu zawitego, a nie przyczyny wywołującej przerwę biegu tego terminu, w rozumieniu art. 123 § 1 pkt 1 k.c. Wskazał w tym kontekście, że „wystąpienie z roszczeniem” może oznaczać zarówno podjęcie działań skierowanych do drugiej strony stosunku prawnego, np. wezwania do zapłaty, jak też czynności procesowych, np. wniesienia do sądu powództwa albo wniosku o zawiązanie do próby ugodowej. Z powołaniem się na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2008 r., III CZP 54/08 (OSNC 2009, nr 7 - 8, poz. 1050) dokonał rozróżnienia sytuacji, w których czynność materialnoprawna wprost tkwi w czynności procesowej od takich, w których prawo materialne jedynie wiąże określone skutki bezpośrednio z czynnością procesową. W wypadku pierwszej czynności, jej skutki materialnoprawne oraz czas wystąpienia określa się według przepisów prawa materialnego (art. 61 k.c.), za decydujący moment uznano zatem doręczenie odpisu pozwu. W wypadku pozostałych czynności - w zależności od tego, z jaką czynnością lub zdarzeniem procesowym prawo wiąże skutek materialnoprawny - wytoczenie powództwa albo doręczenie odpisu pozwu. Wyjątkowy charakter mają czynności procesowe dokonywane równolegle lub zrównane z oświadczeniami prawokształtującymi, których skuteczność zależy od zawiąznięcia sporu (art. 192 k.p.c.), a nie wniesienia pozwu.

Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, na szczególny charakter wprowadzonego uregulowania - pojęcie „wystąpienie z roszczeniem” nie jest stosowane w innych

aktach prawnych - a konstrukcja roszczenia, dopuszczająca dublowanie terminów prekluzyjnych i przedawnienia upoważnia do zakwalifikowania wniosku zawierającego zawezwanie do próby ugodowej jako czynności procesowej oraz materialnoprawnej o elementach oświadczenia woli i oświadczenia wiedzy. Przyjęcie, że samo złożenie wskazanego wniosku nie jest wystarczające i dla wywołania materialnoprawnego skutku niezbędne będzie doręczenie jego odpisu przeciwnikowi wniosku, wprowadziłoby element niepewności, całkowitego uzależnienia od działań innego podmiotu, zagrażający pewności obrotu prawnego. Za uznaniem, że zachowaniu dwuletniego terminu przewidzianego w art. 129 ust. 4 p.o.ś. czyni zadość już samo złożenie wniosku o zawezwanie do próby ugodowej do sądu przed upływem tego terminu, przemawiają także ważne argumenty aksjologiczne. Nie budzi wątpliwości kompensacyjny charakter roszczeń opartych na tym przepisie, mających na celu z jednej strony ochronę prawa własności (art. 21 i art. 64 ust. 1 Konstytucji), a z drugiej, wyrównanie naruszonych w wyniku działania władzy publicznej praw majątkowych (art. 77 ust. 1 Konstytucji). Przyjęta wykładnia służy uproszczeniu procedur i usuwaniu przeszkód mogących utrudniać lub ograniczać dochodzenie ochrony powyższych konstytucyjnie gwarantowanych praw.

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą skargę kasacyjną podziela przyjętą w wymienionych uchwałach Sądu Najwyższego wykładnię art. 129 ust. 4 p.o.ś., w zakresie skutków prawnych złożenia do sądu wniosku o zawezwanie do próby ugodowej. Zawarte w uzasadnieniach uchwał argumenty wskazujące, że dla zachowania terminu przewidzianego w art. 129 ust. 4 p.o.ś. wystarczające jest złożenie do sądu wniosku o zawezwanie do próby ugodowej przed jego upływem, znajdują pełne zastosowanie w odniesieniu do czynności złożenia w sądzie pozwu, której skutków dotyczy rozpoznawana skarga kasacyjna. Mając na uwadze, że chodzi o pismo bezpośrednio wyrażające wolę zrealizowania przysługujących powodowi roszczeń i wszczynające w tym celu postępowanie rozpoznawcze, argumenty te są w jeszcze wyższym stopniu oczywiste (zob. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2017 r., II CSK 186/17, niepubl.).

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 7 marca 2018 r., K 2/17 (OTK-A 2018, poz. 13) orzekł, że przepis art. 129 ust. 4 p.o.ś. jest niezgodny z art. 64 ust. 1

w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz odroczył termin utraty mocy obowiązującej tego przepisu na okres dwunastu miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Trybunał Konstytucyjny, badając zgodność wprowadzonego tym przepisem ograniczenia prawa własności i innych praw majątkowych z zasadą proporcjonalności, uznał, że ustanowiony tym przepisem dwuletni termin zawity na zgłoszenie roszczeń o wykup lub odszkodowanie nie spełnia przesłanek najmniejszej uciążliwości (niezbędności) oraz proporcjonalności *sensu stricto*. Podkreślił, że przepis ten nie stanowi najmniej dolegliwego środka prowadzącego do osiągnięcia założonego przez prawodawcę celu, a uszczerbek w wartościach konstytucyjnych, wynikający z odjęcia roszczeń o odszkodowanie lub o wykup po upływie tak krótkiego terminu zawitego, pozostaje w dysproporcji z ewentualnym uszczerbkiem w wartości przewidywalności budżetowej wynikającym z wydłużenia terminu prekluzji. Oznacza to, że Trybunał Konstytucyjny potwierdził trafność aksjologicznych argumentów Sądu Najwyższego przemawiających za dokonaną wykładnią przepisu art. 129 ust. 4 p.o.ś.

Odroczenie przez Trybunał Konstytucyjny utraty mocy obowiązującej tego przepisu wskazuje, że przez oznaczony okres ma on zastosowanie do oceny zdarzeń prawnych zaistniałych w trakcie jego obowiązywania (por. m.in. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 grudnia 2008 r., P 16/08, OTK-A 2008, Nr 10, poz. 181, z dnia 24 marca 2009 r., K 53/07, OTK-A 2009, Nr 3, poz. 27, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2014 r., III CZP 67/14, OSNC 2015, nr 7 - 8, poz. 82, wyroki Sądu Najwyższego z dnia 26 czerwca 2015 r., I CSK 255/14 i z dnia 9 lutego 2018 r., I CSK 390/17 - niepubl.). Sąd Najwyższy dokonuje wykładni art. 129 ust. 4 u.o.ś. uwzględniającej jej rodzaje, aspekty aksjologiczne i konstytucyjną ochronę praw powodów, w kontekście określenia rodzaju czynności powodujących zachowanie dwuletniego terminu ustanowionego tym przepisem, także w okresie odroczenia terminu utraty jego mocy obowiązującej.

Dla zachowania przewidzianego w art. 129 ust. 4 p.o.ś. dwuletniego terminu zawitego, wystarczające było wniesienie przez powodów pozwu do sądu przed jego upływem, nawet w sytuacji, gdy pozew został doręczony pozwanej już po upływie tego terminu.

Z tych przyczyn, Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

jw